

Is er nog hoop voor de Grote vuurvlinder?... een vervolg

tekst:
**Melchior van
Tweel**

In het februari-nummer van *Vlinders* van 1995 is verslag gedaan van het onderzoek naar de Grote vuurvlinder (*Lycaena dispar*) dat in de zomer van 1994 is uitgevoerd. Dit onderzoek is toen uitgevoerd in de Weerribben en een gedeelte van de Wieden. Mede als gevolg van acties van scholen en kranten in Friesland en door steun van het Ministerie van LNV, Directie Natuurbeheer heeft De Vlinderstichting in de zomer van 1995 een vervolgonderzoek kunnen instellen, waarin ook een aantal (voormalige) vlieggebieden van de Grote vuurvlinder in Friesland en een ander gedeelte van de Wieden zijn onderzocht.

Het eerste onderzoek

Tijdens het eerste project, in de zomer van 1994, zijn in de Weerribben en de Wieden locaties onderzocht waar de waardplant van de Grote vuurvlinder, de Waterzuring (*Rumex hydrolapathum*), voorkwam (Van Tweel, 1995a). Het gebied de Weerribben was gekozen omdat hier nog steeds een goede populatie van de vlinder aanwezig is. In de Wieden was een gedeelte gekozen waar de vlinders recent verdwenen zijn. Op beide locaties zijn vegetatie-opnamen gemaakt en is de aanwezigheid van eitjes, rupsen of poppen van de Grote vuurvlinder genoteerd.

Ijle rietland-vegetaties

Uit het eerste onderzoek bleek dat Waterzuring-vindplaatsen waar de Grote vuurvlinder voorkomt verschillen van de

locaties waar de vlinder niet aanwezig is. De percelen waarin de Grote vuurvlinder eitjes afzet worden gekenmerkt door een ijle riet-vegetatie met veel (veen)mossen op de bodem. Dergelijke veenmos-rietlanden liggen vaak aan randen van rietvelden, maar soms ook er middenin. Opvallend was tevens dat alle percelen waarin de Grote vuurvlinder aanwezig was aan het eind van zomer of het begin van de herfst gemaaid werden.

Het vervolgonderzoek

In de zomer van 1995 is een groot aantal laagveengebieden in Noordwest-Overijssel en Friesland bezocht (tabel 1). In al deze gebieden is de Grote vuurvlinder in het verleden waargenomen. De vegetatie van elk van deze gebieden is beschreven volgens dezelfde methode als bij het eerste onderzoek gebruikt is. Tevens zijn in alle terreinen bladeren van de Waterzuring verzameld om hun voedingswaarde te kunnen vergelijken (Van Tweel, 1995b).

Tabel 1: Tijdens het vervolgonderzoek bezochte gebieden:

Weerribben
Wieden - omgeving Wanneperveen
Wieden - omgeving Dwarsgracht
De Deelen
Nanneveld
Oosterschar
Lindevallei
Rottige Meenthe
Bancopolder
Makkummeernoordwaard

Oude leefgebieden niet langer geschikt

Het vervolgonderzoek bevestigde dat de vegetatie waarin de Grote vuurvlinder haar eitjes afzet bij voorkeur een ijle, kruidenrijk veenmos-rietland is. Het bezoek aan de verschillende gebieden leerde ons tevens dat de meeste gebieden waar de Grote vuurvlinder vroeger voorkwam tegenwoordig niet meer geschikt zijn voor deze vlindersoort. De voor de vlinder geschikte ijle veenmos-rietlanden blijken in deze terreinen bijna niet meer

Grote vuurvlinder

De Grote vuurvlinder is een opvallend mooie, oranje-rode vlinder. De soort wordt echter sterk bedreigd en staat op de Rode Lijst Dagvlinders als 'ernstig bedreigde soort' (Ommering et al., 1995). De Grote vuurvlinder komt in Nederland alleen in het Fries-Overijssels laagveengebied voor. Het betreft de ondersoort *batava*, die buiten Nederland nergens voorkomt.

voor te komen. In sommige reservaten is de 'verlanding' (de ontwikkeling van de plantengroei van open water tot land) al zóver voortgeschreden dat veel rietlanden zich tot moerasbos hebben ontwikkeld, terwijl in andere gebieden deze verlanding juist wordt tegengegaan voor de recreatie. Ook te vroeg ('s zomers) maaien van gebieden heeft in veel gevallen geleid tot hooilanden die voor de Grote vuurvliinder als leefgebieden minder geschikt zijn. Ook is het mogelijk dat door het vroege maaitijdstip Waterzuringplanten met eitjes en/of jonge rupsen worden gemaaid en afgevoerd, zodat de sterfte in de populatie te groot is. Overigens bleek tijdens dit onderzoek dat de Grote vuurvliinder gelukkig niet alleen in de Weerribben voorkomt. Ook in de Rottige Meenthe (juist ten noorden van de Weerribben) en in de Wieden bij Dwarsgracht (ten zuiden van de Weerribben) bleken nog populaties van de Grote vuurvliinder voor te komen.

Voedselkwaliteit van de bladeren

In sterkere mate dan in het vorige onderzoek kon nu worden aangetoond dat de Waterzuring-bladeren waarop de Grote vuurvliinder haar eitjes afzet, lagere gehalten aan voedingsstoffen (stikstof en fosfaat) bevatten dan de bladeren van niet-belegde planten. Dit lijkt vreemd, omdat in experimenten is aangetoond dat rupsen op voedselrijkere bladeren beter groeien, zodat het slimmer zou zijn wanneer het vrouwtje eitjes op andere bladeren zou afzetten. Waarschijnlijk kiest het vrouwtje de waardplanten dus niet uit op basis van de voedselkwaliteit, maar wordt de keuze door een andere factor bepaald. Het lagere gehalte aan voedingsstoffen wordt wellicht veroorzaakt door het feit dat de belegde Waterzuringplanten in de veenmos-rietlanden onder vrij voedselarme omstandigheden groeien.

Herstelplan in voorbereiding

Het is duidelijk dat, gezien het geringe aantal geschikte leefgebieden, een goed beheer van de resterende vliegplaatsen van zeer groot belang is. Bovendien is uitbreiding van de oppervlakte geschikt rietland door herstelbeheer dringend noodzakelijk. Dankzij het vervolgonderzoek weten we nu meer over de eisen die de Grote vuurvliinder aan zijn biotoop stelt en hoe het beheer hiervan moet zijn. Bij een goed beheer is het mogelijk om de soort niet alleen te behouden, maar zelfs om de populatie te laten groeien. Om duidelijk te maken welke maatregelen voor de Grote vuurvliinder van belang zijn, is De Vlinderstichting op dit moment bezig met een Herstelplan

voor deze unieke vlindersoort. Met dit Herstelplan krijgen de beheerders van de resterende populaties, maar vooral ook die van moerasgebieden die door natuurontwikkeling en herstelbeheer weer geschikt kunnen worden, een overzicht van de mogelijkheden om de Grote vuurvliinder voor uitsterven te behoeden.

foto: Melchior van Tweel

Literatuur

- Ommering, G. van, I. van Halder, C.A.M. van Swaay & I. Wynhoff, 1995. Bedreigde en kwetsbare dagvlinders in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 18.
- Tweel, M. van, 1995a. Is er nog hoop voor de Grote vuurvliinder? *Vlinders* 10, 1:4-6.
- Tweel, M. van, 1995b. De Grote vuurvliinder en Waterzuring-vegetaties, Deel 2. Een vervolgonderzoek naar het voorkomen van de Grote vuurvliinder (*Lycaena dispar batava*) in de laagveengebieden van noordoost-Overijssel en Friesland in relatie tot vegetaties met Waterzuring (*Rumex hydrolapathum*), Rapport nr. VS 95.20, De Vlinderstichting, Wageningen.

Door gerichte beheermaatregelen is het mogelijk de Grote vuurvliinder te behouden.

Summary

In 1995 a follow-up survey to the Large Copper project was carried out. Results showed that former habitats of the Large Copper are now no longer suitable for the species. Strangely enough, leaves of great water dock on which Large Coppers had laid their eggs, were found to contain lower levels of nutrients than leaves not used for egg-laying. Knowledge of the butterfly's ecological demands and of the management of the biotope will be used to set up an Action Plan for the species.